

pratiques. Les exemples d'interférence collectés nous ont offert la possibilité de constater que la langue maternelle influence inégalement les structures morphosyntaxiques de la langue étrangère. Probablement, les erreurs morphosyntaxiques ciblées par les professeurs devraient devenir du matériel pédagogique important qui puisse générer des méthodes d'enseignement/apprentissage utiles pour les élèves, dans le but d'actualiser leurs savoirs antérieurs.

BIBLIOGRAPHIE

1. CHILIPAINE, Fr. *Morpho-syntaxe contrastive du verbe. Français-Chichewa (Malawi)*. Paris: Harmattan, 1994. 288 p. ISBN 2-7384-2314-0.
2. CHIȚORAN, D. Analiza contrastivă și procesul de predare și învățare a limbilor străine. *Studii și Cercetări Lingvistice*, T21, nr.2. București: Editura Academiei Române, 1970, p. 241-248. ISSN 0039-405X.
3. DEBYSER, F. La linguistique contrastive et les interférences. *Langue française*. Vol. 8 N°1. Apprentissage du français langue étrangère. Paris : Larousse, 1970. p. 31-61. ISSN 1957-7982. DOI 10.3406/lfr.
4. DRAGAN, E. Interférences linguistiques roumaines/françaises. *Intertext* 1-2. Chișinău: Ulim, 2011, 94-100. ISSN 1857-3711.
5. HELBIG, G. Языкознание-сопоставление-преподавание иностранных языков. Перевод с нем. Н. Васильева. *Новое в зарубежной лингвистике*. Вып. XXV. Москва: Прогресс, 1989. p. 307-326. ISBN 5-01-001597-8.
6. IARȚEVA, V. *Контрастивная грамматика*. Москва: Наука, 1981. 112 p. ISBN 5-7281-0343-X.
7. JAMES, C. Контрастивный анализ. Перевод с англ. Н. Лауфер. *Новое в зарубежной лингвистике*. Вып. XXV. Москва: Прогресс, 1989. p. 205-306. ISBN 5-01-001597-8.
8. NEGRESCU-BABUȘ, I. Unele aspecte privind interferențele lingvistice. *Revistă de lingvistică și știință literară*, nr. 1-2, 2008. p. 101-108. ISSN 1857-4300.

TRANSPOZIȚIA DIN PERSPECTIVA ECONOMIEI MIJLOACELOR LINGVISTICE

THE TRANSPOSITION FROM THE PERSPECTIVE OF THE ECONOMY OF LINGUISTIC MEANS

Angela Copacinschi, lector universitar,
UPS „Ion Creangă” din Chișinău
Angela Copacinschi, university lecturer,
"Ion Creangă" SPU, Chisinau
0000-0001-8799-1043

CZU 81'373

Abstract

Being the form of a system of actions, a process, an attitude, a strategy, a goal to be solved or a formative level to be achieved, a means of improvement, research scientific is still current. At the empirical stage an attempt has been made to clarify the questions of the relationship between the adjective and the adverb, the adverb and the noun, the mechanism of the transposition of these parts of discourse into the French and Romanian languages. The purpose of this study was to establish knowledge about the use of the adjective and especially their relationship to different types of transposition. This is what we hope to have done based on the

corpus of references and examples provided. It follows from these observations that at least the relational adjective category is akin to their semantic-pragmatic traits, particularly their ability to subcategorize. The variants of lexical enrichment as a psychological factor of effort economy.

Key-words: adjective, adverb, transposition, subcategorization, adverbialization, substantivization

Transpoziția funcțională este utilizarea unui cuvânt (a unui semantem) în funcția primară a unei părți de vorbire căreia nu-i aparține, fiind o sursă de completare a vocabularului. Lingvista Inna Negrescu-Babus în articolul „ Contact lingvistic și forme de manifestare a interferenței” vede o altă variantă de îmbogățire lexicală în necesitatea minimului efort lingvistic, acesta constituind un factor psihologic activ condiționat de nevoia de economie lingvistică. [4, pp. 113-118]

În limba română actuală, în comparație cu limba latină sau alte idiomuri, categoria adverbilor, în special a celor de mod, se îmbogățește tot mai mult din contul adjectivelor. Comparând adverbele formate cu sufixele productive -ește, -icește și adjectivele adverbiale, s-a stabilit o proporție de circa 1:7, adică din cele 69 de adverbe de mod selectate din Dicționarul Explicativ Ilustrat al Limbii Române, [2, pp. 240 -640] 9 sunt adverbe ce inserează sufixul -ește (-icește), iar 60 – adjective cu valoare adverbială. Trebuie menționat faptul că în Dicționarul Explicativ Ilustrat al Limbii Române, [2, pp. 240 -740] la multe adjective nu este consemnată valoarea adverbială. Până în prezent nu există un studiu ce ar trata problema în complexitatea ei. Suntem de părere că observațiile tangențiale disparate despre adverbializarea adjectivelor în manualele de gramatică sunt insuficiente. Ele conțin afirmații privind întrebuintarea formelor de gen neutru ale unor adjective ca adverbe de mod, relevându-se capacitatea adjectivelor și participiilor de a fi folosite cu funcție adverbială, în special, a adjectivelor care desemnează calitatea sau modul.

Cât privește acest argument este interesantă prezentarea de principiu, la care face referință Olga Șișcanu-Boz în articolul „Comportamentul gramatical al adverbilor în limba română” [6, pp. 165-169] abordând afirmația lui Harm Pinkster: „adverbele pot fi privite ca niște pseudo-categorii, prezentând doar fețe diferite ale altor părți de vorbire, sau pot fi văzute ca o categorie aparte, cuprinzând cuvinte înrudite semantic și fonetic cu substantive, adjective etc., dar care nu pot fi considerate ca făcând parte, la un moment dat, din paradigma acestora” (sursa: www.harpinkster.nl). Lingvista reamintește aici părerea cercetătorului (Rudolf Thurneysen), care admite că adverbele ar fi niște adjective neflexibile; acestea manifestă, în general, comportament adverbial. În cazul adverbului românesc, această caracteristică formală este consecința faptului că, pe de o parte, ca determinant, el manifestă indiferență față de categoriile gramaticale ale regentului, pe de altă parte, comparația – singura categorie gramaticală în raport cu care variază această parte de vorbire – nu reprezintă un criteriu de flexiune propriu-zisă (ca în latină, de exemplu, unde ea se exprimă prin sufixe), deoarece, în limba română, valorile intensității se realizează perifrastic, cu ajutorul morfemelor.

Lingvista analizează minuțios valoarea adverbială a adjectivelor, fără a elucida cauzele adverbializării adjectivelor, gradul de adverbializare a acestora, criteriile de separare a adjectivelor adverbiale de cele neadverbiale, funcțiile lor sintactice.

Lingvista Gabriela Pană-Dindelegan [<http://ebooks.unibuc.ro/filologie/dindelegan/2.pdf>] susține, că în cazul conversiunii în limba română, procedeele sunt, cu precădere, gramaticale - morfosintactice sau sintactice. Cercetătoarea relevă, în această privință, preluarea

terminațiilor noii clase, de exemplu, ale substantivului și utilizarea altor părți de vorbire în contexte specifice clasei substantivului.

Conversia adverbului în clasa substantivului este marcată morfologic prin apariția terminațiilor de tip substantival (*dedesubturi, dedesubturile, dedesubtului; aproapele, aproapelei*), iar, sintactic, prin apariția în contexte specifice substantivului. În ultimul caz, menționăm ambiante în care adverbul substantivizat este însoțit de adjectivul pronominal sau de forme de genitiv: *vezi acest dedesubt al problemei; aproapele nostru*. Adverbul apare cu funcții specifice substantivului, dar imposibile pentru adverb: *Nu cunosc dedesubtul problemei* – forma nou obținută ocupă poziția de complement direct – *Mă uimește dedesubtul afacerii* – ocupă poziția de subiect.

[<http://ebooks.unibuc.ro/filologie/dindelegan/2.pdf>]

Constatăm aici diferența dintre fenomenul descris și derivarea propriu-zisă (progresivă), care, de asemenea, presupune trecerea unui cuvânt din altă clasă în clasa substantivului, prin alipirea afixelor derivative. Există sufixe lexicale care schimbă valoarea morfologică a rădăcinilor cuvintelor, plasându-le în clasa substantivului, ca în derivatele: *frumos*→*frumusețe*, *bun*→*bunătate*, *citi*→*cititor*, *strecura*→*strecurătoare*, *suge*→*sugar*, *suferi*→*suferință*, *primeni*→*primeneală*, *sfii*→*sfiiciune*, *patru*→*pățime* etc.

Vom analiza un șir de exemple, pornind de la cuvinte derivate spre cuvinte obținute prin conversie (sursa citată operează cu noțiunea de conversiune).

Cuvinte derivate: *albastru-albăstrui, os-osos, argint-argintiu, valută-valutar, piept-pieptiș, cruce-cruciș*.

Observăm fenomenul invers când sufixe lexicale contribuie la pasajul substantivului în alte clase de cuvânt : *om-omenesc, an-anual, copil-copilărește, bărbat-bărbătește*, etc.

Cuvinte-compuse: *departe, undeva, după-masa, zori-de-zi, cumsecade, cuminte, social politic, nou-născut, devreme*.

Cuvinte obținute prin conversiune : (*răni*) *sângerande*, (*coșuri*) *fumegande* ; (*casa*) *aceea*, (*creionul*) *meu*, (*vorbește*) *frumos*, (*băieții*) *aceia*, (*scrie*) *frumos*, (*spune*) *atent*, (*lovește*) *tare*, (*cântă*) *tare*. [<https://brainly.ro/tema/1023641>]

Semnalăm și derivarea regresivă, când schimbarea lexico-gramaticală a rădăcinii și transferul în clasa substantivului se obține prin eliminarea unor afixe, mai exact, prin reducerea sufixului verbal de infinitiv: *plăcea*→*plac*, *a fi pe plac*; *duce*→*ducă*, *dor de ducă*, *avânta*→*avânt*, *trăi*→*trai*, *zbura*→*zbor* etc.

Ne punem scopul să examinăm, în primul rând, factorii esențiali ce-și aduc aportul la trecerea substantivelor în categoria adverbilor. Vom indica grupele de substantive, care capătă valoare adverbială și criteriile ce delimitează construcțiile (prepoziție + substantiv) adverbializate de cele neadverbializate. La rândul lor, unele adjective și substantive trec în categoria adverbului. Considerăm fenomenul menționat pur sintactic, explicând că anumite forme ale adjectivelor și participiilor, uneori și ale substantivelor se transformă în adverbe numai prin schimbarea întrebuintării lor. Alți cercetători evaluează cazurile de adverbializare a substantivelor și adjectivelor drept fenomen stilistic sau fenomen sintactico-stilistic. De exemplu:

Cel subțire a ieșit la tablă. (substantiv).- Pixul scrie subțire. (adverbializare)

Cadoul perfect a fost desfăcut. (Adjectiv) - Vorbea perfect. (adverbializare)

Trecerea substantivelor fără prepoziție în categoria adverbilor este apreciată ca un proces lexico-gramatical de formare a cuvintelor. Prezintă interes funcția acestor substantive adverbializate, care, înainte de a trece în categoria adverbilor de mod, au fost la origine comparații sau construcții prepoziționale.

În opinia noastră, paralel cu adjectivul, de exemplu, El cântă *frumos*. E *frumos* să oferim flori, substantivul poate îndeplini funcțiile adverbului:

Seara este frumoasă. Substantiv-Seara am plecat la bal (adverb)

Dimineața este răcoare. Substantiv – Dimineața m-am trezit vioaie. (adverb)

Vara este călduroasă. Substantiv – Vara am fost la mare. (adverb)

Iarna este friguroasă. Substantiv – Iarna asta a fost ger. (adverb)

Luni este obositor. Substantiv- Luni am test la franceză. (adverb)

Ziua este veselă. Substantiv- Ziua merg la școală (adverb)

Mărți este plină. Substantiv- Mărți merg la teatru. (adverb)

Iunie este perfectă. Substantiv- In iunie merg la bunici (adverb)

[<https://brainly.ro/tema/622829>]

Pe lângă aceasta totuși, trecerea adverbilor în categoria substantivelor trebuie considerată la fel, un proces lexico-gramatical de formare a cuvintelor. Următoarele exemple ilustrează convingător cele expuse anterior:

Merge bine la matematică. (adverb) - Binele făcut a fost răsplătit (substantivizare)

La prânz era cald. (adverb) - Prânzul a fost servit. (substantivizare)

[<https://brainly.ro/tema/698864>]

Rezultatele investigațiilor ce urmează să le obținem pe lângă valoarea lor practică (la ortografierea adverbilor; la întocmirea dicționarelor), ar avea și o importanță teoretică prin contribuția, ce ar putea s-o aducă la determinarea mai precisă a apartenenței cuvântului la diferite părți de vorbire, la definirea cuvântului, a conversiei ca fenomen lingvistic.

Adverbele calitative, provenite de la substantive nu se pretează întotdeauna raportării la forma inițială, adică la termenii comparației. Există o multitudine de substantive utilizate metaforic, care nu mai reprezintă comparații. Bunăoară: *a se vindeca taftă* « complet », *a se uita*, *a privi țintă* « drept », *a merge strună* « foarte bine », *a rămânea baltă* « pe loc », *tuns chilug* « până la piele », *a sta copăcel* « în picioare », *beat turtă*, *lemn*, *cuc* « foarte tare », *gol pușcă*, *pistol* « dezbrăcat », *a veni pușcă* « imediat, repede », etc.

Vom aminti aici despre valoarea adverbială a adjectivelor fără prepoziție drept sursă considerabilă de completare a vocabularului, care denotă proprietăți similare cu cele ale adverbului: ele dezvăluie o calitate a acțiunii, sunt invariabile, nu se acordă cu substantivul determinat, au funcția de complement circumstanțial de mod, fiind interpretate controversat. Ar trebui să le considerăm adverbe sau ele aparțin clasei adjectivelor? Acad. Iorgu Iordan [3, p. 201] susține că, din punct de vedere formal, numărul considerabil de adverbe de mod se explică prin capacitatea de a atribui această valoare morfologică oricărui adjectiv, al cărui conținut este capabil de a fi “atribuit”, drept calitate, unei acțiuni sau unei stări. Savantul conchide că „orice adjectiv, teoretic, poate deveni adverb și mai ales adverb de mod, datorită similitudinii de conținut: adverbul precum adjectivul indică “calități”, adică particularități, proprietăți, trăsături caracteristice, unica diferență între ele constituind în faptul, că adverbele

desemnează “calități” ale acțiunilor și stărilor (considerate drept procese și exprimate, deci prin verbe)”.

Cele relatate demonstrează, o dată în plus, caracterul complex al problemei discutate și implicațiile acesteia în teoria cuvântului.

Transpoziția continuă să suscite interesul cercetătorilor. Ținem să subliniem că în domeniul gramaticii, termenul transpoziție semnifică orice fel de substituție a mijloacelor de exprimare, și anume:

a) substituția formelor morfologice (de exemplu, întrebuintarea viitorului în locul trecutului sau al imperativului);

b) substituția părților de vorbire prin exprimarea aceluiași conținut:

- *il écoute attentivement ce qu'on dit ;*
- *il écoute avec attention ce qu'on dit ;*
- *il écoute d'une oreille attentive ce qu'on dit*

Reprezentanții de bază ai lingvisticii franceze consideră fenomenele următoare drept rezultatele unei transpoziții (*le rouge et le noir*) sau ale unei translații (*une robe prune, une allure peuple*) sau mai mult ale unui transfer (*un monsieur bien*) între două specii.

După cum se știe, adjectivul poate fi definit din punct de vedere semantic sau sintactic. În acest studiu intenționăm să comentăm aspectul semantic. Din perspectiva semnalată, este important să menționăm câteva aspecte sintactice ale adjectivelor deoarece clasa adjectivelor, mai ales cea ale calificativelor, denotă un ansamblu de proprietăți sintactice.

Adjectivele calificative pun în lumină caracteristici esențiale sau contingente (*un homme irascible / furieux*) ale termenului la care sunt raportate. Din punct de vedere semantic, ele se referă la persoane sau obiecte, atribuindu-le, anumite proprietăți sau calități: culoarea, forma, maniera de a fi, etc. Este de observat că adjectivul calificativ în limba franceză este apt a varia, exteriorizând gradul de intensitate (*La soupe est plus / moins / aussi chaude que le café*).

Opiniile lingviștilor de notorietate, analizate mai sus, referitoare la natura adverbului și locul său în sistemul părților de vorbire, permit să înțelegem complexitatea problemei abordate.

Examinând similitudinile dintre adverb și adjectiv, lingvistul român V. Sporiș în articolul "Aspecte privind relația adjectivului cu substantivul, verbul și adverbul" [5, p. 139] semnaleză natura adverbială a adjectivului în limba română, invocând argumente gramaticale și semantice. Din perspectiva gramaticii, unitățile claselor menționate denotă câteva trăsături comune:

a) sunt apte să exprime categorii gramaticale specifice adjectivului - comparația și intensitatea: *băiat* mai frumos / *scrie* mai frumos;

b) posedă derivarea cu prefix de negație, asemenea adjectivului prototipic: *răspuns* *incorect* / *răspunde* *incorect*;

c) realizează conversiunea, atestându-se adverbializarea adjectivului: *Ningea bogat*, și *trist* *ningea*; *era târziu* / (...) Iar la clavier o brună despletită / *Cânta* (...) / Și *trist* *cânta*, gemând între făclii.” (G. Bacovia, *Marș funebru*)

Același cercetător observă un șir de adjective de tipul: *strașnic, admirabil, extraordinar, uimitor, putred, ucigător, nemărginit, grozav, cumplit, amarnic* etc. devin adverbe-morfeme semi dependente de redare a *superlativului hiperbolic*: „Las` să mă uit în ochii-ți *ucizător de dulci*. (...)” (M. Eminescu, *Strigoii*)

Sunt relevante premisele semantice, și anume omonimia formală și asemănarea de conținut (evaluativ): există cuvinte întrebuințate fie ca adjective (calificative), fie ca adverbe (de mod), ce dezvăluie caracteristica obiectului, dar și a acțiunii: *greu, domol, corect, urât, tainic* etc.

Un fenomen analog este observat în limba franceză, în care cuvântul *haut* din expresia *parler haut* este considerat de către unii lingviști drept adverb (F.Diez, H.Frei), de către alții (F.Brunot, Ch.Bruneau) – drept adjectiv în funcție de adverb. Cr. Nirop et H. Goido propune termenul de « adjectiv-adverb ». [1 pp. 15 -31]

Faptele lingvistice abordate în prezentul compartiment vizează subsistemele structurii gramaticale: morfologic și sintactic, dar și dimensiunea semantică, deoarece, generalizând, *cuvântul* reprezintă o unitate lexical-semantică, morfologică și sintactică, în același timp.

Noțiunea de transpoziție se bazează pe stabilirea unei echivalențe funcționale cu părțile de vorbire de bază problema în discuție continuă să fie discutată în numeroase gramatici și studii. Studiul transpoziției funcționale prezintă un dublu interes: întâi de toate, fenomenul în cauză demonstrează convingător asimetria semnului lingvistic, diferitele raporturi între formă și conținut, în același timp, transpoziția funcțională comportă un potențial expresiv deosebit, asigurându-i limbii suplețe și o varietate infinită de exprimare.

BIBLIOGRAFIE

1. COTELNIC, F. *Transpoziția adverbului*. Chișinău. 1968, pp. 15-31.
2. DEXI., *Dicționarul Explicativ Ilustrat al Limbii Române*, Arc.:Gunivas, 2007, 2280 p. ISBN 9789975611558
3. IORGU, I. *Gramatica limbii române*. București, 1960, p. 201.
4. NEGRESCU-BABUS, I. Contact lingvistic și norme de manifestare a interferenței. In: *Philologia*.2012, nr. 1-2(260), pp.113-118. ISSN 1857-4300
5. SPORIS,V. Aspecte privind relația adjectivului cu substantivul, verbul și adverbul. In: *Philologia*. nr. 9, 2010, p. 139. ISSN 1582-9960.
6. ȘISCANU-BOZ, O. Comportamentul gramatical al adverbilor în limba română. In: *Buletin de lingvistică*, 2010, nr.11. pp.165-169. ISSN 0237-3120

Surse Web:

7. BACOVIA, G. *Marș funebru*
[http://www.agonia.ro/index.php/author/0002123/George_Bacovia] (vizitat la 6.05.2021)
8. [<https://brainly.ro/tema/698864>] (vizitat la 29. 04. 2021)
9. [<https://brainly.ro/tema/622829>] (vizitat la 29. 04. 2021)
10. EMINESCU, M. *Strigoii*
[http://www.agonia.ro/index.php/author/0002121/Mihai_Eminescu] (vizitat la 6.05.2021)
11. PÂNĂ-DINDELEGAN, G. Aspecte ale substantivizării în româna actuală. Forme de manifestare a substantivizării adjectivului. In:
[<http://ebooks.unibuc.ro/filologie/dindelegan/2.pdf>] (vizitat la 1. 05. 2021)

12. <https://brainly.ro/tema/1023641> (vizitat la 1. 05. 2021)
13. EMINESCU, M. [http://www.agonia.ro/index.php/author/0002121/Mihai_Eminescu] (vizitat la 3. 05.2021)

PERCEPȚII ȘI ORIENTĂRI CONCEPTUALE PRIORITARE ÎN DEFINIREA LIBERTĂȚII ÎN MEDIUL EDUCAȚIONAL

PRIORITY PERCEPTIONS AND CONCEPTUAL GUIDELINES IN DEFINING FREEDOM IN THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT

*Diana Donoagă, lector universitar,
UPS „Ion Creangă”, Chișinău
Diana Donoagă, university lecturer,
SPU "Ion Creanga", Chisinau
ORCID: 0000-0003-1114-116X*

CZU 378.01

Abstract

Today, there is a lot of talk about the pedagogy of freedom through alternative forms of education, family-type education, etc. Freedom pedagogy stands out as a science attentive to teacher training for the purpose of education for freedom, it is a sector that develops premises for reducing educational contradictions and participates in the creation of a society based on freedom. The educational approach for the formation of the free personality is based on the teacher who ensures the emotional and moral comfort offering value and behavioral landmarks accompanying the student in the emerging exploitations of freedom.

Key-words: pedagogy of freedom, academic freedom, humanistic pedagogy, value landmarks, professional autonomy.

Originea *libertății* ca problemă pedagogică presupune o incursiune în istoria apariției și dezvoltării conceptului în literatura științifică, cercetarea semnificațiilor acordate acestuia pe parcursul evoluției sale ca și termen, relevarea conținutului acestuia în scopul dezvoltării reprezentărilor despre fenomenul vizat în demersul educațional. Înțelegerea *libertății academice* pornește, prin urmare, de la definirea contururilor semantice ale conceptului de *libertate*.

Dimensiunea etimologică și semnificația termenului *libertate* fac trimitere la latinescul *liber* adică fără lanțuri și care se opune termenului de *sclav/rob*. Potrivit primei sale accepțiuni, libertatea are în vedere posibilitatea de mișcare a persoanei. Cert este că sentimentul libertății s-a născut și dezvoltat odată cu omul.

Creștinismul modifică apoi această concepție introducând ideea unei divinități supreme care reprezintă *voința* și care intervine în procesul de creație. Ideea unui Dumnezeu artizan o întâlnim la Platon, prin urmare, acțiunea va lua în valoare sau va schimba de valoare, în măsura în care liberul arbitru devine valorizat metafizic.

Prima analiză a ceea ce putem numi *liberul arbitru* (ca spontaneitate rațională) se găsește la Aristotel în *Etica lui Nicomac*, cartea a III-a. Ulterior, teza determinismului despre libertate va promova ideea potrivit căreia orice eveniment sau acțiune umană, sunt determinate în mod cauzal de un lanț neîntrerupt de evenimente anterioare.